

Ines Prica, Mala europska etnologija, Golden marketing, Zagreb 2001., 271 str.

Autorica u prvoj rečenici svoje knjige metaforički govori o vodenoj matici s pritocima i kanalima kao dobrom mjestu rubne etnologije poput hrvatske. Slično je pisana i cijela knjiga s glavnom niti čitanja, ali i cijelim ni-

zom duhovitih, kritičkih i inspirativnih odvojaka. Stilski razigrano, autorica nam otvara različite pravce čitanja. Jedan od mogućih pravaca jest povijest znanosti etnologije i antropologije. Drugi je razvoj metodoloških pristupa i njihovih diskurzivnih sučeljavanja. Treći nas vodi kroz bitku o pojmovima: tradicija-običaj-narod-etnocentrizam-dijalogenost.

Jukstaponiranjem tuđih znanstvenih glasova, ali i naknadnim uspostavljanjem dijaloga, kao na primjer onoga između Bratanića i Lévi-Straussa, pruža nam mogućnost da ravnopravno sudjelujemo u slagalici koja je ipak veća i šira od eufemistički nazvane male europske etnologije te mi se čini da će ova knjiga biti sočan zalogaj i izvan okvira domaće struke. Knjigu ću predstaviti prema njezinim pet poglavlja.

U uvodu autorica legitimira mjesto domaće kulture i njezinu znanstvenu izvedbu kao ništa manje zanimljiv, ali i ništa manje bolan prepletaž znanstvenih, teorijskih te filozofskih žanrova zapadne matrice.

Autohtoni drugi poglavlje je u kojemu je riječ o uspostavi etnologije kao znanosti, odnosno o identitetu struke koju od početka njezine institucionaliziranosti određuje ateoretizam, ili barem teorijsko oklijevanje, a nešto kasnije i dualizam kulturnopovijesne orijentacije i etnologije svakodnevice, koji su u konačnici možda samo konkurentni u interpretaciji. Od zahtjeva za bratanićevski čistom etnologijom pa sve do svakodnevičke, koja za svoj predmet priželjkuje sve i svašta, sada se etnološki diskurs proglašava permanentno u krizi: bilo da u krizu upada jer se bavi etnosom, kojim se zapravo, čitali smo devedesetih, ne bavi ili kulturom koju ne može uhvatiti ni za glavu ni za rep. Dohvaćajući se pojma običaj, Ines Prica ga postavlja kao konceptualno mjesto u kojemu inflacija značenja ovoga puta uz navedena dva diskursa (kulturnopovijesni i etnologija svakodnevice) uvodi i treći, onaj sovjetske etnografije, što je dodatno pojačalo polemiku: je li običaj svakodnevice ili tradicijski otklon unutar nje. Jer mišljenje Milivoja Vodopije da su običaji možda etnološka fatamorgana do danas nije izmaklo tron običaju kao kulturnoj činjenici *par excellence*. Slične znanstvene zavrzame autorica predočuje sintagmama tradicijski život, narodni život, narodna kultura koji, na žalost ili na sreću etnologa, nestaju i postaju "utvara strukture etnografskog mišljenja", kako je rekla Dunja Rihtman-Auguštin.

Slijedi poglavlje "Prostori (ne)prevodivosti". U trenutku premještanja autohtonog drugog iz predmeta u diskurs, hrvatska je etnologija prisiljena upoznati metodološke postupke i interpretativne modele iz daleke nam antropologije. No, kako vidimo u ovom poglavlju i obratno, u primjerima posudbe istraživačkih etnografskih metoda u antropologiji. Ovdje se rastvara neiscrpno, katkad zamorno, a katkad inspirativno mjesto sučeljavanja etnologije i antropologije, koje koriste etnografiju kao zajedničko pismo. Iz usporedne povijesti razvoja etnologije i antropologije otkrivamo da njihova razlika nije u bavljenju posebnim i specifičnim, odnosno univerzalnim već da jedna luta zemljopisnim a druga povijesnim, ali obje udaljenim prostorima. Možemo to svesti na razlike po terenu, razlike po pismu te razlike po građi.

Diskurzivne prakse etnologije i antropologije, iako različite, imaju zajednički problem s određivanjem svoga subjekta i njegova tekstualnog zauzdavanja, što je u konačnici najviše problem kakav autoritet ove znanosti žele biti i koju konvenciju prezentacije žele odabrati. A ta je prezentacija, prema Jamesonu, nužno hegemonijska bilo da se radi o

sinkronijskog ili dijakronijskog totalizaciji. Kao reakcija na takav "govor u ime" nastaju postkolonijalne teorije koje samo naoko imaju malo veze s hrvatskom etnologijom. Kasnije će nas autorica pozvati da se sjetimo otkud potječe pravo na razliku i kako se nacionalne etnologije poput kolonijalnih mogu shvatiti kao građa. Iz iste smjese negodovanja spram metropolskih antropologija proizlazi i pitanje odnosa zbilje i teksta.

U optimistično nazvanom poglavlju "Dijalog unatoč svemu" Ines Prica ponovno priziva svog *spiritus movensa* Lévi-Straussa i njegovo shvaćanje etnologije kao mosta između filozofskog i znanstvenog pristupa problemu čovjeka, mjesto koje u budućnosti može spojiti divlju i znanstvenu misao.

Uspostavljanje dijaloga, odnosno prevođenje znanstvenih teorija i nadalje lavira od nesvodljivosti antropološkog i etnološkog diskursa do eklecticističkog zahtjeva svemogućeg interdisciplinarnosti. Za etnologiju to znači naći koliko-toliko stabilnu vezu između društvene zbilje i tekstualne konvencije koja neće biti ni distancirana, ali ni doslovna. Dijaloška etnografija, oživotvorena u obliku autobiografičnosti, nije poništila već je naglasila raskorak znanstvenog i osobnog autoriteta, iskustva, analize i tako dalje, ali nam je ostala, kao uvijek, ponovljiv, ako ne i jedini eksperiment.

No, sada smo se s problema predmeta prebacili na problem pisanja, koji nije donio olakšanje da se bar oko nečega u etnologiji možemo dogovoriti. Ipak, teoretiziranjem o tome kako pisati o Drugom možda možemo dokučiti i vlastitu Drugost.

Knjiga završava onim čime i započinje — specifičnostima domaće etnologije — od otkrivanja domaće Drugog preko nove etnološke paradigme, etnografije rata i revalorizacije dosadašnjih etnoloških doprinosa sve do opisivanja i upisivanja u suvremenu tradiciju. Predmnijevam da će ovo posljednje poglavlje, istoga naslova kao i knjiga, biti "najiskrzaniji" dio knjige jer se tiče naših osobnih shvaćanja etnologije.

Tea ŠKOKIĆ

Zlatno srce tvoje... naslov je koji svojom sen-timentalnom retorikom može izazvati dvojbu: o kakvoj je vrsti knjige riječ? No, podnaslov će tu dvojbu otkloniti. Jer riječ je o knjizi ko-ja čitateljstvu predstavlja kolekciju razgled-nica, zaokruženu tematski i kronološki, a sa-stavljenu od dvije stotine (!) primjeraka. Li-kovni su sadržaj razglednica ljudi odjeveni u

Reana Senjković, Zlatno srce tvoje..., Hrvatske narodne nošnje na razglednicama s početka stoljeća, AGM, Zagreb 2000., 144 str. (Biblioteka Posebno izdanje)

hrvatske (izvorne ili stilizirane) narodne nošnje. Doba nastanka tih poštanskih karata prva su tri desetljeća 20. st. Proizveli su ih dijelom nepoznati nakladnici, a dijelom poznati, podrijetlom i djelovanjem iz različitih hrvatskih pa i europskih gradova poput Zagreba, Pule, Zadra, Splita, Dubrovnika, Požege, Vinkovaca i dr., odnosno Beča, Münchena, Züricha, a *Zlatno srce tvoje...* dio je poruke otisnute na jednoj od tih karata.

U uvodnome dijelu teksta (*Biografija razglednica*) autorica obavještava čitatelje o vremenu i načinu postanka toga kulturnoga fenomena koji je u svojih stotinjak godina trajanja postao nezaobilaznim sredstvom komuniciranja; nadalje, o sižejima likovnih motiva; o tehnikama tiskanja; o putovima standardizacije izgleda toga, sad već univerzalnog, predmeta globalne raširenosti. U poglavlju nazvanom po najčešćem tekstovnom stereotipu na razglednicama — "Šaljem ti puno pozdrava i ne zaboravi me" — saznaje se, među ostalim, o maniji slanja razglednica, kao i o maniji njihova skupljanja i tematiziranja; također o sudjelovanju likovnih umjetnika ili reproduciranju umjetničkih djela u proizvodnji i uobličavanju razglednica. Trećim dijelom teksta, naslovljenim